

Emilia Syväsalmi

Kyläilyä merellä – kapteenien vaimojen sosiaalinen elämä valaanpyyntivesillä 1840–1870

Johdanto

Yhdysvaltalaisien valaanpyyntialusten matkat kestivät 1800-luvun puoliväliin tullessa vuosia ja suuntautuivat valaiden vaellusreittien mukaisesti Intian valtamerelle, Tyynelle valtamerelle ja aina Jäämerelle asti. Valaanpyynnin kultakausi oli päättyneessä 1850-luvulta eteenpäin: valaanpyyntialusten saamat saaliit vähenivät, miehistöjen laatu heikkeni ja taitavia kapteeneja oli vaikeampi saada.¹ Pitkät erossa olot olivat haastavia puolisoaan kaipaaville kapteenipariskunnille. Tämän vuoksi yhä useampi kapteenin vaimo kokeili elämää merellä. Vaimoille aviomiehen seura ja oman perheen koossa pitäminen oli tärkeä syy lähteä mukaan matkalle. Noin 20 prosenttia kapteenipariskunnista käytti tämän mahdollisuuden hyväkseen. Mukaan lähteneet, määrällisesti noin 300 vaimoa, toteuttivat ajan ideaalia siitä, että vaimon paikka oli miehen rinnalla. Toisaalta he rikkoivat useita normeja, joiden mukaan valaanpyyntialus tai meri ympäristönä eivät olleet naiselle sopiva paikka.²

Merimatkoilla saattoi kuluu kuukausia niin, että muita aluksia ei tavattu. Valaanpyyntimatkojen erityispiirteet loivat kuitenkin edellytyksiä vilkkaallekin seuraelämälle silloin, kun valaanpyyntialukset olivat samoilla vesillä. Kesän pyyntikaudella Tyynenmeren pohjoisilla vesialueilla laivojen välillä tehtiin vierailuja lähes päivittäin. Tämä vierailukulttuuri nousee monin maininnoin esille kapteenien vaimojen

¹ Joan Druett, *Petticoat Whalers. Whaling wives at sea, 1820–1920*. Collins publishers, Auckland, New Zealand 1991, 23, 81, 147, 156; Lance E. Davis, Robert E. Gallman ja Karin Gleiter, *In Pursuit of Leviathan. Technology, Institutions, Productivity, and Profits in American Whaling, 1816–1906*. The University of Chicago Press, Chicago and London 1997, 4–5, 16, 19, 38–39, 41, 131, 190, 367–368; Jennifer Schell, *“A Bold and Hardy Race of Men”*. *The Lives and Literature of American Whalemens*. University of Massachusetts Press, Amherst and Boston 2013, 10–11, 115; Briton Cooper Busch, *Whaling Will Never Do for Me. The American Whaleman in the Nineteenth Century*. University Press of Kentucky, Kentucky 1994, 2–4, 8.

² Amanda L. Goodheart, *“No Seas Can Now Divide Us”*. *Captain’s Wives, Sister Sailors, and the New England Whaleshery, 1840–1870*. Doctoral Dissertation. University of Massachusetts Amherst, ScholarWorks@UMass, Amherst 2018, ix, 3, 10, 79; Haskell Springer, *“The Captain’s Wife at Sea”*. *Iron Men, Wooden Women. Gender and Seafaring in the Atlantic World 1700–1920*. Toim. Margaret S. Creighton ja Lisa Norling. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, 93, 95–96; Druett 1991, 22, 24, 27.

päiväkirjakirjoituksissa.³ Vierailuille valaanpyyntialusten välillä oli oma terminsä: ”gam” – sana tarkoitti alun perin valaiden ryhmää, mutta käytössä se muuttui tarkoittamaan myös valaanpyyntialusten ryhmää ja myöhemmin vierailuja laivojen välillä.⁴ Pyyntikausien aikana valaanpyyntialuksia saattoi ”parveilla” pyyntivesillä kymmenittäin. Tällöin laivat olivat näköetäisyydellä toisistaan useiden päivien ajan. Valaanpyyntiä käsittelevässä tutkimuksessa kerrotaan vierailujen olleen tyypillisiä valaanpyyntialuksille ja niiden tuoneen vaihtelua laivalla vietettyyn arkeen sekä päällystölle että miehistölle. Myös kapteenien vaimojen kerrotaan odottaneen vierailuja innokkaasti, sillä ”gamming” toi kompensatiota muuten puuttuville sosiaalisille suhteille.⁵ Vierailujen merkitystä vaimojen asemaan laivalla ei ole kuitenkaan perusteellisesti tutkittu, vaan tapa sivuutetaan tutkimuksissa maininnoilla.

Aiemmassa tutkimuksessa ja valaanpyyntikirjallisuudessa valaanpyyntimatkalta mukana olleisiin kapteenien vaimoihin liitetään usein vahvasti yksin olemisen ja

³ Druett 1991, 49–50; Mary Brewster, *“She was a sister sailor”*. *The Whaling Journals of Mary Brewster, 1845–1851*. Toim. Joan Druett. Mystic Seaport Museum Inc, Connecticut 1992, 346, 354, 12.10.1848, 26.12.1848; Martha Smith Brewer Brown, *She Went A-Whaling. The journal of Martha Smith Brewer Brown from Orient, Long Island, New York, Around the World on the Whaling Ship Lucy Ann, 1847–1849*. Toim. Anne Mackay. Oysterponds Historical Society, New York 1993, 57, 30.4.1848; Mary Chipman Lawrence, *The Captain’s Best Mate. The Journal of Mary Chipman Lawrence on the Whaler Addison, 1856–1860*. Toim. Stanton Garner. University Press of New England, Hanover and London 1966. Digitaalinen versio alkuperäisestä: Lawrence, Mary Chipman (1856) Journal of a Whaling Voyage of Ship Addison of New Bedford. Mass. Written by Mrs. Samuel Lawrence (The Captain’s best ”Mate”). Providence Public Library. <https://archive.org/details/logbookofaddison01addi/mode/1up> (luettu 18.1.2021), merkinnät heinäkuu 1857, esim. 43, 19.–21.7.1857. Ks. myös 100, 180–181, 192, 196–197, 25.–26.6.1858, 13.–14.8.1859, 9.9.1859, 24.9.1859; Eliza Azelia Williams, ”The Voyage of the Florida, 1858–1861. From the Journal of Eliza Azelia Williams”. *One Whaling Family*. Toim. Harold Williams. The Riverside Press Cambridge, Boston 1964, ks. esim. merkinnät 59–70, kesäkuu 1859; Augusta Penniman, *Journal of a Whaling Voyage 1864–1868*. Toim. Yvonne Crevier. Eastern National Park and Monument Association, Eastham 1989, ks. esim. toukokuun 1867 merkinnät. Ks. myös Joe Roman, *Whale*. Reaktion Books LTD, London 2006, 94.

⁴ Druett 1991, 16–17; Joan Druett, esisanat ja kappaleiden johdannot sekä päiväkirjamerkintöjen kommentit teoksessa *“She was a Sister Sailor”*. *The Whaling Journals of Mary Brewster, 1845–1851*. Mystic Seaport Museum Inc, Connecticut 1992, 283; Roman 2006, 94.

⁵ Goodheart 2018, 133–134, 147; Peter Kurtz, *Bluejackets in the Blubber Room. A Biography of the William Badger, 1828–1865*. The University of Alabama Press, Tuscaloosa, Alabama 2013, 37; Davis 1997, 49; Druett 1992, 282–283; Druett 1991, 49, 51; Cooper Busch 1994, 160; John Newton, *Savage History. A history of whaling in the Southern and Pacific Oceans*. New South Publishing, University of New South Wales, Sydney 2013, 192; Margaret S. Creighton, ”Davy Jones’s Locker Room. Gender and the American Whaleman, 1830–1870”. *Iron Men, Wooden Women. Gender and Seafaring in the Atlantic World 1700–1920*. Toim. Margaret S. Creighton ja Lisa Norling. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, 124; Roz Savage, ”Floating Along”. *The sea journal*. Toim. Huw Lewis-Jones. Thames & Hudson Ltd, Lontoo 2019, 90–129, 104; Kari Herbert, ”Paper and Ice”. *The sea journal*. Toim. Huw Lewis-Jones. Thames & Hudson Ltd, Lontoo 2019, 280–295, 285.

muusta laivayhteisöstä eristäytymisen tunne. Tutkimuksessa väitetään, ettei vaimoilla ollut omaa roolia laivalla, koska heillä ei ollut mahdollisuutta osallistua laivalla tehtävään työhön. Kapteenien vaimot olivat ainoita naisia laivoilla, ja heidän on tutkimuskirjallisuudessa väitetty onnettomina kaivanneen perheen, sukulaisten ja ystävien seuraa.⁶ Joan Druett, joka on kartoittanut kaikki vaimojen olemassa olevat päiväkirjat ja kirjoittanut niistä useita teoksia, kokee osan vaimoista olleen tyytyväisiä, mutta suurimman osan kirjoittaneen merisairaudesta, yksinäisyydestä, epämuksavuudesta ja syvästä koti-ikävästä. Valaanpyyntiyhteisöjen naisten elämästä maissa kirjoittava Lisa Norling toteaa myös useimpien naisten eläneen onnettomina merellä.⁷ Tämä sama ajatus toistuu Haskell Springerillä, kun hän pohtii vaimojen päiväkirjakirjoittamisen merkitystä. Amanda Goodheart kuitenkin esittää väitöskirjassaan aiemmasta tutkimuksesta poiketen, että kapteenien vaimot sopeutuivat laivaelämään kolmivaiheisesti ja että heidän merimatkoillaan oli iso merkitys myös valaanpyyntiyhteisön asenteisiin maissa. Asetelma, jossa mies metsästi valaita merellä ja nainen hoiti kotia maissa, muuttui kapteenien vaimojen matkojen myötä.⁸

Viktoriaanisen ajan naisille avioliitto ja äitiys sekä toimiminen pehmeiden arvojen puolesta kodin ”sydämenä” koettiin tärkeinä, ja useat suositut käytösoppaat ohjasivat naisia tämänkaltaiseen elämään. Naiset eivät kuitenkaan kokeneet ideaalin luomia rooleja määrääviksi, vaan heillä oli aktiivinen ystäväpiiri ja erilaisia sosiaalisia tilanteita. Julkisen ja yksityisen tilan yhteensovittaminen oli naisille luonnollista, maailmat olivat ja elivät limittäin ja rinnakkain. Amerikkalaisen viktoriaanisen ajan perheen ajateltiin olevan ideaali ydinperhe, joka muodostui äidistä, isästä ja pariskunnan lapsista, mutta sosiaalisella elämällä oli myös suuri merkitys ihmisten elämässä. Koteja ja perheitä oli monenlaisia, ja usein perheissä eli myös sukulaisia,

⁶ Schell 2013, 139–140; Springer 1996, 118–137, 135; Cooper Busch 1994, 136, 149–150, 155; Druett 1991, 33–34, 57, 70; Druett 1992, 80.

⁷ Lisa Norling, ”The Sentimentalization of American Seafaring. The Case of New England Whalefishery, 1790–1870”. *Jack Tar in History. Essays in the History of Maritime Life and Labour*. Toim. Colin Howell ja Richard J. Twomey. Acadiensis Press, Fredericton, New Brunswick 1991, 164–178, 173–174; Lisa Norling, *Captain Ahab Had a Wife. New England Women & the Whalefishery, 1720–1870*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill and London 2000, 249.

⁸ Goodheart 2018, 165–166, 183–184.

palvelijoita ja vierailijoita. Vierailut, yhteinen tekeminen ja esimerkiksi uskonnolliset tai hyväntekeväisyyteen liittyvät yhdistykset olivat osa naisten elämää.⁹

Tämä artikkeli käsittelee laivojen välillä suoritettuja vierailuja ennen kaikkea merihistorian näkökulmasta. Kapteenien vaimojen kirjoitusten kautta vierailujen runsas määrä ja niiden tarjoama ohjelma, sekä kokemus keskiluokalle tyypillisen tavan toteuttamisesta myös merellisessä ympäristössä, tulevat selkeästi esille. Toisaalta esille tulee myös naisen rooli laivayhteisössä vierailujen aikana. Tutkimalla vierailujen erilaisia merkityksiä valaanpyyntialuksilla matkanneille vaimoille voidaan aiemmasta tutkimuksesta poiketen nostaa esille vaimojen asema osana sekä valaanpyyntialuksen yhteisöä että myös alusten yhdessä muodostamaa laajempaa valaanpyyntäjien joukkoa. Vierailukulttuuri ei ehkä sovi esimerkiksi kirjallisuudessa luotuun kuvaan monin tavoin julmaksi ja raskaaksi mielletystä valaanpyynnistä tai sankarillisen leiman omaavista miehistä, jotka sitä harjoittivat.¹⁰

Vierailujen yhteydessä on mahdollista tarkastella vaimon asemaa laivan monin eri tavoin jaotellussa tilassa. Vaimoille erityisesti toisen naisen kohtaaminen merellä oli tärkeää. Laivojen muodostama valaanpyyntiyhteisö koki asioita yhdessä, ja kapteenien vaimot otettiin heidän kirjoitustensa perusteella ilolla ja kohteliaisuudella mukaan. Kapteenit halusivat toimia niin, että vaimot pääsivät tapaamaan toisiaan myös pyyntikausilla, ja toisaalta heidät haluttiin usein mukaan tapaamisiin, vaikka läsnä ei olisi ollut toista naista. Tässä artikkelissa keskitytään pääosin kesäkauden aikana pohjoisen pyyntivesillä valaanpyyntialusten välillä suoritettuihin vierailuihin. Kauppa-aluksilla tilanne oli erilainen, sillä niiden matkat olivat usein lyhyempiä, ja lasti oli saatava nopeasti perille. Näillä aluksilla matkanneet kapteenien vaimot kirjoittivat aluksista, joita he olivat nähneet, mutta vierailuja ei suoritettu merellä, vaan seuraelämä keskittyi satamissa vietettyyn aikaan.¹¹

⁹ Alison Easton, "Outdoor relief": Sarah Orne Jewett, Annie Adams Fields, and the Visit in Gilded Age America". *DQR Studies in Literature*, Vol. 45, 2010, 129–151, 327, 131, 133–134; Eleanor Gordon ja Gwyneth Nair, *Public Lives. Women, Family and Society in Victorian Britain*. Yale University Press, New Haven and London 2003, 3, 6, 131, 233, 235; Daniel E. Sutherland, *The Expansion of Everyday Life 1860-1876*. Harper & Row, Publishers, New York 1989, 236–237; Jane Hamlett ja Sarah Wiggins, "Victorian Women in Britain and the United States: new perspectives". *Women's History Review*, Vol. 18, Nro 5, Marraskuu 2009, 705–717. DOI: 10.1080/09612020903281979, <https://doi.org/10.1080/09612020903281979>, <https://www-tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/09612020903281979>, 707–708, 711; John Demos, "The American Family in Past Time". *History of Women in the United States*. Volume 2. Household Constitution and Family Relationships. Nancy F. Cott, Yale University, Munich, London, New York, Paris 1992, 6, 11, 14.

¹⁰ Druett 1991, 19, 55; Schell 2013, 2, 9; Creighton 1996, 121.

¹¹ Dorothea Balano, *The Log of the Skipper's Wife*. Toim. James W. Balano. Down East Books, Camden, Maine 1979, 9, 21, 39, 40–41, 51, 68, 70, 80–81; Susan Hathorn, *A Brides's Passage. Susan Hathorn's Year Under Sail*. Toim. Catherine Petroski. Northeastern University Press, Boston 1997, 13–15, 62, 71, 87–89, 106, 116; Druett 1992, 283.

Meri ja valaanpyynti 1800-luvun puolivälissä

Merihistorian tutkimuksessa merta ei ajatella tilana, joka olisi yhteiskunnan ulkopuolella tai eristäytyneenä muusta maailmasta. Meri on yksi osa satamien, rannikkoseutujen ja niissä asuvien ihmisten, reittien ja laivojen muodostamassa verkossa. Ihmisen toiminta merellä on sidoksissa siihen, mitä maissa tapahtui.¹² Laivojen matkoissa Tyynelle valtamerelle voidaan nähdä Amerikan laajentuminen länteen 1800-luvulla. Yhteys kotiyhteisöön säilytettiin kirjeiden välityksellä ja kotia koskevia uutisia luettiin lehdistä. Esimerkiksi valaanöljyn ja -luun hintaa seurattiin tarkasti myös merellä.¹³ Toki tiedonkulku oli hidasta. Meri on ympäristönä ollut kuitenkin suuri tuntematon, jonka pinnan alla olevia salaisuuksia alettiin tutkia vasta 1800-luvun jälkipuoliskolla. Valaanpyytäjille meri monine merieläimineen, virtoineen, salmineen ja reitteineen oli tutumpi kuin tutkijoille. Esimerkiksi käsitys meren syvyydestä tuli konkreettisesti esille valaan kiskoessa harppuunaköyttä mukanaan syvyyksiin.¹⁴

Valaanpyyntialuksilla vallitsi sama tiukka hierarkia kuin laivoilla ylipäätään. Tätä asetelmaa on tutkittu merihistoriassa runsaasti, ja on selvää, että laiva oli monin tavoin sekä aseman, luokan että sukupuolen mukaan jakautunut tila. Kapteenilla oli aina ehdoton valta-asema aluksella, mutta toisaalta hänellä oli myös vastuu matkan taloudellisesta onnistumisesta ja miehistön hyvinvoinnista.¹⁵ Tässä tutkimuksessa käsiteltävien valaanpyyntialusten päällystöjen jäsenet olivat usein kotoisin Amerikan itärannikon Uuden Englannin valaanpyyntiyhteisöistä, joissa sukujen miehet lähtivät merelle nuorina poikina ja nousivat laivan päällystöön kahdenkymmenen vuoden iässä. Valaanpyyntialuksilla päällystö oli keskiluokkaista ja henkilöt saattoivat tuntea toisensa kotiyhteisöstä, tai heillä oli ainakin yhteisiä tuttavuuksia, mikä tuli usein esille vierailujen yhteydessä. Vieras, jota odotettiin laivalle, saattoi olla esimerkiksi kapteenipariskunnan läheinen sukulainen.¹⁶

Yhteinen taloudellinen tavoite ja saalistuksen vaarallisuus nitoivat valaanpyyntialusten miehistöjä yhteen. Valaanpyyntiin liittyvä kokemus ja osaaminen olivat tärkeämpiä ominaisuuksia miehistön jäsenille kuin erinomaiset purjehdustaidot. Hyviä harppuunamiehiä ja veneenohjaajia kunnioitettiin. Valaanpyyntialuksilla kapteeni osallistui itse työhön sekä pyyntiveneissä että myöhemmin aluksella, kun valasta

¹² David J. Starkey, "Why Maritime History". *International Journal of Maritime History*, Vol. 32, Nro 2, Toukokuu 2020, 376–382; Ingo Heidbrink, "Closing the 'blue hole'. Maritime history as a core element of historical research". *International Journal of Maritime History*, Vol. 29, Nro 2, Toukokuu 2017.

¹³ Lawrence 1966, 100, 26.6.1858.

¹⁴ Helen M. Rozwadowski, *Fathoming the Ocean. The Discovery and Exploration of the Deep Sea*. The Belknap Press of the Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London 2005, 33–35, 39–40, 43, 178–179.

¹⁵ Goodheart 2018, 156; Davis 1997, 16, 179; Cooper Busch 1994, 13, 16; Druett 1991, 38.

¹⁶ Norling 1996, 72; Davis 1997, 386, 404.

paloiteltiin ja siitä saatua rasvaa keitettiin öljyksi. 1800-luvun puolivälissä valaanpyyntialusten miehistöt olivat kuitenkin vähemmän ammattimaisia kuin aiemmin, ja laivoihin värvättiin miehiä myös Tyynenmeren saarilta tai esimerkiksi Azoreilta.¹⁷ Laivan yhteisö ei muodostunut yhdestä solidista maskuliinisesta joukosta, vaan miesten arvoon ja asemaan vaikuttivat monet eri asiat, kuten työtehtävä, ammattitaito, ikä, kokemus laivaelämästä ja kansallisuus.¹⁸

Merelle mukaan lähtevä nainen ei näin ollen sopeutunut yhteen olemassa olevaan miehiseen ympäristöön, jossa hän olisi automaattisesti ulkopuolinen. Nainen saattoi esimerkiksi päällystöön verrattuna edustaa samaa luokka-asemaa: hän oli kapteenin vaimo, kotoisin samasta yhteisöstä ja edusti samaa kulttuuria ja esimerkiksi uskontoa kuin perämiehet. Laivojen päällystöissä oli usein saman suvun miehiä tai muita tuttuja kotiseudulta; veljet, langot ja serkut vilahtelivat vaimojen kirjoituksissa.¹⁹ Vaikka sukupuoli erotti vaimon päällystöstä, niin tummaihoisen, Tyynenmeren saarten alkuperäisväestöä edustava ikääntynyt kokki saattoi olla paljon kauempana perämiehisten maailmasta kuin kapteenin vaimo. Miehistö koostui yksilöistä, ja osaan heistä vaimoilla saattoi olla omanlaisensa suhde. Esimerkiksi nuori sairastunut miehistön jäsen sai vaimosta seuraa elämänsä viimeisillä hetkillä.²⁰

Merellä ollessaan ahkeruuteen tottuneet vaimot tekivät runsaasti erilaisia käsitöitä, siivosivat omia hyttejään ja huolsivat perheen vaatteita, lukivat kirjallisuutta sekä hoitivat ja opettivat mahdollisesti mukana olleita lapsiaan. Vaimot osallistuivat myös kannella erilaiseen ohjelmaan esimerkiksi silloin, kun pyydystettiin erilaisia merieläimiä. He saattoivat matkan edetessä myös hoitaa sairaita miehistön jäseniä tai osallistua esimerkiksi valaita kiikaroimalla myös itse pyyntiin.²¹ Vierailut olivat lisä tähän ohjelmaan. Alusten välillä oli eroja vierailujen toteuttamisessa riippumatta siitä, oliko vaimo mukana vai ei. Osa kapteeneista kävi mielellään vierailuilla, osa ei halunnut tavata muita varsinkaan silloin, kun saalissonni oli ollut huono.²² Aiemmassa

¹⁷ Cooper Busch 1994, 8; Newton 2013, 188; Druett 1991, 27, 132; Druett 1992, 4, 17; Brewster 1992, 82, 28.5.1846.

¹⁸ Creighton 1996, 119, 121, 123, 135; Cooper Busch 1994, 16–17.

¹⁹ Creighton 1996, 130; Lawrence 1966, 166–167, 191–192, 3.6.1859, 6.9.1859; Annie Holmes Ricketson, *Mrs. Ricketson's Whaling Journal*. Toim. Philip F. Purrington. The Old Dartmouth Historical Society, New Bedford 1958, 39, 25.6.1872; Lucy Ann Crapo, Journal from a whaling voyage 1865–1868. The journal covers from 1. January 1866 to 16. August 1867. The Logbook and Journal Collection, New Bedford Whaling Museum, New Bedford, Massachusetts, The United States, 13.8.1866; Williams 1964, 154, 2.–3.10.1860; Eliza Brock, Journal, Ship Lexington, 21 May 1853 – 25 June 1856. <https://archive.org/details/ms220log136/page/n9/mode/2up?view=theater>, 12.1.1855; Goodheart 2018, 155.

²⁰ Brown 1993, 38, 40, 26.11.1847, 2.12.1847.

²¹ Druett 1991, 73–74, 79; Cooper Busch 1994, 135; Lisa Norling, ”Ahab's wife. Women and the American Whaling Industry, 1820–1870”. *Iron Men, Wooden Women. Gender and Seafaring in the Atlantic World 1700–1920*. Toim. Margaret S. Creighton ja Lisa Norling. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, 70–91, 79.

²² Druett 1992, 111–112.

tutkimuksessa on tuotu esille esimerkiksi laivanomistajien ajatus siitä, että vaimot häiritsivät työtä laivalla. On esitetty, että vaimo vei miehen ajatukset pois pyynnistä, teki tästä liian varovaisen, sunnuntaitöitä ei voitu enää tehdä uskonnollisista syistä, tai kapteeni käytti kaiken aikansa pyyntivesillä vierailuihin.²³ Toisaalta tutkimuksessa on tuotu esille myös vastakkainen näkökulma. Osa laivanomistajista ajatteli, että mukaan lähtevä perhe teki kapteenista moraaliltaan paremman.²⁴

Päiväkirjat lähteenä ja kirjoittava kapteenin vaimo

Päiväkirjat juontavat pitkästä kirjoittamisen traditiosta. Asioita on alettu kirjoittaa muistiin esimerkiksi taloudenpitoon, uskonnolliseen elämään, perhetapahtumiin tai matkustamiseen liittyen. Omaan itseän kohdistuva päiväkirjakirjoittaminen vakiintui 1800-luvun kuluessa, ja samalla uskonnollinen pohdinta alkoi väistyä. Matkustaminen lisääntyi, ja matkapäiväkirjoista tuli yleisiä.²⁵ Kapteenien vaimot elivät tätä taitekohtaa omien kirjoitustensa kautta: osalle heistä uskonnolliset pohdinnat olivat tärkeitä, kun osa taas keskittyi kertomaan elämästä laivoilla. Historiantutkimuksessa päiväkirjat ovat tärkeitä lähteitä tutkittaessa esimerkiksi mikrohistoriallisesta näkökulmasta naisen arjen historiaa. Viime vuosina päiväkirjoja on käytetty erityisesti uudenlaisen henkilöhistorian ja tunteiden historian lähdemateriaalina.²⁶ Päiväkirja on osa omaelämäkerrallista kirjoittamistraditiota, voidaan puhua life writing -tutkimuksesta tai egodokumenteista. Kirsi Keravuori mainitsee tutkimuksessaan, kuinka egodokumentit eivät ole vain ryhmä historiallisia lähteitä vaan myös tapa tulkita ja lukea näitä lähteitä. Egodokumenteja tutkittaessa tekstit itse nousevat keskiöön ja nostavat esiin uusia näkökulmia. Tärkeää on myös huolellinen kontekstointi, koska menneisyyden ihmisiin ei voi projisoida nykykäsityksiä.²⁷

Kuten Leskelä-Kärki ja Sjö sekä Keravuori tahoillaan pohtivat, päiväkirjojen tutkimuksellinen merkitys nousee usein siitä, että ne paljastavat jotain sellaista, mikä

²³ Creighton 1996, 133–134; Newton 2013, 198.

²⁴ Schell 2013, 138; Druett 1991, 168–169.

²⁵ Catherine Delafield, *Women's Diaries as Narrative in the Nineteenth-Century Novel*. Ashgate, Surrey 2009, 9–10, 30; Maarit Leskelä-Kärki ja Karoliina Sjö, ”Päiväkirja, minus ja historia”. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö ja Liisa Lalu. Vastapaino, Tampere 2020, 15, 20–21.

²⁶ *Biography, Gender and History. Nordic Perspectives*. Toim. Elra Hulda Halldórsdóttir, Tiina Kinnunen, Maarit Leskelä-Kärki ja Brigitte Possing. Turun yliopisto, Turku 2016, 10–11, 22; Päiväkirjasta historiantutkimuksen lähteenä tai 1800-luvun päiväkirjasta katso esim. Leskelä-Kärki ja Sjö 2020, 11–38; Penny Summerfield, *Histories of the Self. Personal Narratives and Historical Practice*. Routledge, London and New York 2019, 51–77; Delafield 2009, 9–25.

²⁷ Kirsi Keravuori, *Saaristolaista. Elämä, arki ja vanhemmuus laivuriiperheen kirjeenvaihdossa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2017, 15.

muutoin jäisi menneisyydessä piiloon.²⁸ Päiväkirjoja tutkiessaan tutkija tulee osaksi prosessia, jossa hän ei aluksi tiedä, mitä päiväkirjat pitävät sisällään, mutta jo hetken lukemisen jälkeen niistä alkaa erottua tiettyjä teemoja, ja lukijan ymmärrys aiheesta lisääntyy jokaisella lukukerralla. Vierailuihin liittyvä teema nousee esille kapteenien vaimojen matkoillaan kirjoittamista päiväkirjoista. Päiväkirjat eivät toimi tässä tutkimuksessa lähteenä ennalta esitettyyn tutkimuskysymykseen, vaan päiväkirjoista tarkan lähiluvun kautta esille nousevat teemat todentavat sitä, kuinka vaimo nitoi itseään laivayhteisön osaksi ja kuinka hän kirjoitti asioista, jotka käsittelivät yhteistä tekemistä laivoilla. Useasti päivän merkinnässä kerrotaan, mitä laivalla on tapahtunut tai mitä on tehty. Mikrohistoriallinen ote näkyy tutkimuksessa, sillä vaimot eivät ole itsessään henkilöinä tutkimuskohde, vaan heidän kirjoituksensa ovat lähde naisen elämästä aluksilla ja sopeutumisesta laivayhteisöön.

Vaimojen kirjoituksissa on persoonallisia eroja, mutta pääosin niissä kirjoitetaan laivaelämästä, ei yksityisistä ajatuksista tai tunteista. Niitä voidaan pitää yksityisesti julkisina päiväkirjoina, joissa laajat kuvaukset muodostavat kerrontaa, ja ne jatkuvat päivästä toiseen.²⁹ Lukuun ottamatta intiimejä aiheita vaimojen päiväkirjoissa sivutaan lähes kaikkia elämän osa-alueita. Kapteenien vaimojen päiväkirjat ovatkin hybridejä. Ne eivät ole ainoastaan matkakertomuksia, sillä laivoilla elettiin myös arkea. Ne eivät myöskään ole täysin yksityisiä kirjoituksia, sillä niitä saatettiin lukea kotona lapsille tai sukulaisille. Myös kapteenit saattoivat lukea ja kommentoida vaimojensa kirjoituksia heti kirjoittamisen tapahduttua. Päiväkirjat osoittavat, että naisen matka merellä koettiin tärkeänä ja muistamisen arvoisena tapahtumana.³⁰

Kapteenien vaimojen päiväkirjoja on luettu tähän artikkeliin niin julkaistuina kuin alkuperäisinä digitaalisina versioina tai mikrofilmiltä yhteensä yhdeksän kappaletta. Mary Brewster, joka purjehti *Tiger*-aluksella vuosina 1845–1848, oli ensimmäisiä merelle lähteneitä vaimoja. Hän on lähdemateriaalin vaimoista ainoa, jonka päiväkirja kattaa kaksi matkaa. Joan Druett on toimittanut Mary Brewsterin päiväkirjat, ja niistä muodostuu yli kolmensadan sivun pituinen teos.³¹ Muut päiväkirjat kertovat vain yhdestä matkasta, joka yleensä oli vaimojen ensimmäinen. Esimerkiksi Martha Brown, joka matkusti miehensä Edwinin kanssa *Lucy Ann* -aluksella vuosina 1847–1849, ei lähtenyt uudelleen merelle. Martha synnytti matkan aikana pojan viettäes-

²⁸ Leskelä-Kärki ja Sjö 2020, 11–13, 31–32, 34; Keravuori 2017, 13–22, 28–32.

²⁹ Leskelä-Kärki ja Sjö 2020, 29; Springer 1996, 97–98.

³⁰ Springer 1996, 99, 102–103, 106; Emilia Syväsalmi, ”Kirjoittamisen monet tilat”. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö ja Liisa Lalu. Vastapaino, Tampere 2020, 272, 286; Goodheart 2018, 117; Penniman 15.12.1865.

³¹ Druett 1992, xvi, 3–4, 319.

sään kesän pyyntikauden maissa Honoluluissa. Martha kirjoitti paljon uskonnollisista ajatuksistaan, mutta myös realistisesti matkan haasteista.³²

Kirjoitusten aiheet vaihtelivat sen mukaan, mikä matkan osa oli meneillään. Miehistöstä kirjoitettiin useimmin silloin, kun sen jäsen sairastui, aiheutti häiriötä tai kuoli. Valaanpyynti kokonaisuudessaan tuotiin tarkasti esille kaikkine vaiheineen ja vivahteineen.³³ Mary Lawrence, joka purjehti vuosina 1856–1860 miehensä Samuelin ja tyttärensä Minnien kanssa *Addison*-aluksella, sekä Eliza Williams, joka jätti kaksi lastaan maihin sukulaisten hoiviin ja synnytti matkalla *Florida*-aluksella vuosina 1858–1861 kaksi lasta, kirjoittivat molemmat tarkkoja kuvauksia valaista, valaanpyynnistä ja valaanpyyntilaivojen muodostamasta yhteisöstä.³⁴ Laivan työt, vaimon omat työt, päivän aikana luetut kirjat tai iltaohjelma kannella, perheen ja sukulaisten merkkipäivät, sunnuntait ja juhlapyhät, säätilat ja matkan eteneminen, kohdatut laivat tai pyydystetyt merieläimet sekä uskonnolliset mietteet kuuluivat kaikki aiheisiin, joista vaimot kirjoittivat.

Päivän tapahtumista kirjoitettiin useimmiten iltaisin, mutta joskus vaimot aloittivat kirjoituksen jo päivän aikana ja palasivat siihen myöhemmin.³⁵ Päiväkirjakirjoittamiseen kuului myös sosiaalisesta elämästä kertominen. Esimerkiksi historioitsija Topi Artukka on pohtinut seuraelämää, joka oli osa tavallista arkea, joten siitä oli luonnollista kirjoittaa.³⁶ Vaimoille vierailuista kirjoittamisen tärkeys tulee hyvin esille, sillä kuvaukset vierailuista ovat yksityiskohtaisia ja pitkiä. Ainoa poikkeus vaimoista on tässä suhteessa Augusta Penniman, joka matkasi *Minerva*-aluksella miehensä Edwardin ja poikansa Eugenien kanssa vuosina 1864–1868. Augustan merkinnät ovat lyhyitä ja toteavia, mutta kuitenkin informatiivisia.³⁷

³² Donald H. Boerum, ”Introduction”. *She Went A-Whaling. The journal of Martha Smith Brewer Brown from Orient, Long Island, New York, Around the World on the Whaling Ship Lucy Ann, 1847–1849*. Toim. Anne Mackay. Oysterponds Historical Society, New York 1993, 13, 16–18.

³³ Druett 1991, 57, 68–69, 174; Goodheart 2018, 131; Emilia Syväsalmi, ”Meidän on otettava vastaan hyvät ja huonot asiat”. Kapteenin vaimo osana laivayhteisöä 1800-luvun amerikkalaisilla valaanpyyntialuksilla. *Lähde. Historiatieteellinen aikakauskirja*, Joukko, 2018. Julkaistu 21.12.2018. <https://lahde.journal.fi/issue/view/4885>, 75; Emilia Syväsalmi, ”Excitement and Pray. Captains’ wives and the experience of marine animals on US whaling ships in the nineteenth century”. *International Journal of Maritime History*, Vol. 34, Nro 1, 2022, 27–45, 38, 44.

³⁴ Stanton Garner, ”Foreword”. *The Captain’s Best Mate. The Journal of Mary Chipman Lawrence on the Whaler Addison, 1856–1860*. Toim. Stanton Garner. University Press of New England, Hanover and London 1966, xvii–xxi; Harold Williams, ”Introduction”. *One Whaling Family*. Toim. Harold Williams. The Riverside Press Cambridge, Boston 1964, 390–391.

³⁵ Syväsalmi 2020, 276–277; Springer 1996, 97–98.

³⁶ Topi Artukka, ”Lokikirja vai journal intime – senaattori Johan Winterin päiväkirja 1812–1872”. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö ja Liisa Lalu. Vastapaino, Tampere 2020, 97; Keravuori 2017, 264.

³⁷ Dorinda Partsch, ”Foreword”. *Augusta Penniman. Journal of a Whaling Voyage 1864–1868*. Toim. Dorinda Partsch. Eastern National Park and Monument Association, Eastham 1989.

Kirjoittamiselle oli monia syitä: ajankulu, esimerkit matkakirjallisuudesta tai omien töiden merkitseminen ajan moraalin mukaan. Tärkein syy kirjoittamiselle oli kuitenkin mahdollisuus työstää kaikkea uutta, mitä vaimot merellä ja laivalla kokivat. Kapteenien vaimoille kirjoittaminen oli sopeutumisen hetki laivalla koetuihin asioihin.³⁸ Esimerkiksi Annie Ricketson, joka purjehti *A.R. Tucker*-aluksella miehensä Danielin kanssa vuosina 1871–1874, pohti kirjoituksissaan usein päivän tapahtumia, kuten onnettomuuksia, vierailuja saarille tai kauniita maisemia.³⁹ Merellä kirjoittamiseen oli aikaa, sillä vaimot eivät tehneet niin paljon töitä kuin kotona. Esimerkiksi ruoanlaitto ei kuulunut vaimolle, ja siivoaminen rajoittui omiin hytteihin.⁴⁰ Toisaalta kirjoittaminen saattoi loppua kesken matkan esimerkiksi lapsen syntymän jälkeen. Näin kävi Lucy Ann Crapolle, joka synnytti tyttären matkallaan *Louisa*-aluksella huhtikuussa vuonna 1867 ja jonka päiväkirja loppuu saman vuoden elokuussa. Matka päättyi vasta seuraavana vuonna. Lucy Ann matkusti miehensä Reubenin kanssa.⁴¹

Päiväkirjoja kirjoittaneet naiset matkasivat eri reittejä. Osa heistä vietti pyyntikausia Tyynenmeren saarilla, osalla oli lapsia mukana, osa synnytti matkan aikana tai myös hautasi lapsensa matkalla.⁴² Naiset olivat eri-ikäisiä, ja he kirjoittivat niin, että heidän persoonalliset eronsa tulevat esiin. Artikkelissa käsitellyistä kapteenien vaimoista Eliza Brock, joka purjehti miehensä ja lapsensa kanssa *Lexington*-aluksella vuosina 1853–1856, oli vanhin. Hän oli matkaan lähtiessään yli 40-vuotias. Eliza kirjoitti paljon laivan purjehdukseen liittyvistä teemoista, kuten päivän aikana käytetyistä purjeista.⁴³ Sunnuntaisin hän ikävöi kotiin, mikä oli tyypillistä kaikille vaimoille. Pyhäpäivän rauhallisuus ja kaipuu oman seurakunnan pariin sai vaimot

³⁸ Springer 1996, 94; Syväsalmi 2020, 286.

³⁹ Ricketson 1958; Philip F. Purrington, ”Foreword”. *Mrs. Ricketson’s Whaling Journal*. Toim. Philip F. Purrington. The Old Dartmouth Historical Society, New Bedford 1958.

⁴⁰ Syväsalmi 2020, 286. Päiväkirjasta lähdemateriaalina ks. *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*, esim. Maarit Leskelä-Kärki ja Karoliina Sjö, ”Päiväkirja, minuuks ja historia” sekä Susanna Lahtinen ja Ritva Hapuli, ”Matkapäiväkirjaa aistien”. Toim. Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö ja Liisa Lulu. Vastapaino, Tampere 2020, esim. 240, 245.

⁴¹ Lucy Ann Crapo, *Journal from a whaling voyage 1865–1868*. The journal covers from 1. January 1866 to 16. August 1867. The Logbook and Journal Collection, New Bedford Whaling Museum, New Bedford, Massachusetts, The United States.

⁴² Esimerkiksi Eliza Williams synnytti matkan aikana kaksi lasta, ja Annie Ricketsonin vastasyntynyt lapsi kuoli muutaman päivän ikäisenä. Williams 1964, 38, 174, 4.2.1859, 26.3.1861; Ricketson 1958, 20–21, 29.8.–31.8.1871. Osa vaimoista vietti pyyntikausia yksin Tyynenmeren saarilla, sillä kapteenit saattoivat jättää vaimon pyyntikaudeksi maihin, esimerkiksi silloin jos vaimo oli raskaana. Päiväkirjan kirjoittaminen ei tällöin kuitenkaan keskeytynyt, vaan vaimot kirjoittivat myös maissa ollessaan, ks. esim. Penniman 2.5.1866–27.12.1866, Brown 1989, 57–84, 30.4.1848–11.11.1848 ja Brewster 1992, 214–277, 25.3.1847–23.9.1847.

⁴³ Eliza Brock, *Journal, Ship Lexington*, 21 May 1853 – 25 June 1856. <https://archive.org/details/ms220log136/page/n9/mode/2up?view=theater>.

ajattellemaan kotia enemmän kuin arkisin.⁴⁴ Osa vaimoista myös purjehti uudelleen miehensä mukana. Näin teki Lucy Smith, jonka tässä artikkelissa lähteenä toiminut päiväkirja on kirjoitettu vuosina 1869–1874 *Nautilus*-aluksella. Lucy purjehti miehensä Georgen ja poikansa Freddieen kanssa.⁴⁵ Yleiset teemat, jotka päiväkirjoista nousevat, löytyvät aina jokaisesta päiväkirjasta.

Vierailukulttuuri valaanpyyntialuksilla

Merellisissä yhteisöissä, kuten muuallakin Amerikan itärannikolla sukulaiset ja ystävät kulkivat tasaisena virtana toistensa kodeissa, ja yhteisöllinen elämäntapa oli luontevaa.⁴⁶ Tietyt tavat ja käytännöt vierailukulttuurissa, jotka vallitsivat 1800-luvun puolivälissä maissa, siirtyivät valaanpyyntialuksille, ja osin tapoja myös muokattiin olosuhteisiin sopiviksi. Laivassa kapteenipariskunta edusti omaa sosiaaliluokkaansa – usein yhdessä perämiesten kanssa – ja tämä asetti heille tiettyjä velvoitteita, mutta toi myös oikeuksia. Kapteenipariskunnan oma tila laivalla oli rajallinen, eikä vaimolla ollut asiaa miesten työtilaan. Vierailut avasivat kapteenipariskunnille mahdollisuuden tavata heidän oman sosiaalisen luokkansa ihmisiä ja myös viettää aikaa toisella laivalla, mikä toi vaihtelua ajoittain yksitoikkoiseen laivaelämään ja laajensi myös tilallista kokemusta oman laivan ulkopuolelle. Annie Ricketson kirjoitti huhtikuussa vuonna 1872: ”Pidän vierailuista paljon, sillä silloin on mahdollisuus maisemanvaihdokseen.”⁴⁷ Toisesta aluksesta saatettiin tulla kylään myös yllättäen, mutta vieraat otettiin aina kohteliaasti vastaan.⁴⁸ Kapteenien vaimot mielsivät oman aluksensa kodiksi. Vierailut tapahtuivat kuitenkin yleensä laivan salongissa, tilassa, jonka pariskunta jakoi muun päällystön kanssa. Jos vierailusta oli voitu sopia etukäteen, vaimot valmistautuivat vierailuihin siistimällä paikkoja, vaihtamalla edustavammat vaatteet ylleen tai miettimällä tarjoiluja.⁴⁹

Merellä olosuhteet vaikuttivat vierailuihin sääntöjä enemmän. Vierailujen onnistuminen edellytti sopivaa säätä, jolloin pyyntiin ei ollut mahdollisuutta, ja sopivaa etäisyyttä toiseen alukseen. Vastaisen aallokon tai merivirtojen vuoksi saattoi kulua jopa tunteja siihen, että toisesta laivasta soudettiin vierailulle. Joskus vierailtiin myö-

⁴⁴ Druett 1992, 15, 33.

⁴⁵ Lucy P. Smith, *Journal of the Nautilus (Bark) out of New Bedford, MA, mastered by George A. Smith, Jr. and kept by Lucy P. Smith, on a whaling voyage between 1869 and 1874*. <https://archive.org/details/journalofnautilus02naut/page/n5/mode/2up>.

⁴⁶ Norling 1996, 82–84.

⁴⁷ Ricketson 1958, 37–38, 14.4.1872. Lainausten käännökset Emilia Syväsalmi.

⁴⁸ Seaborn 2017, 75–76; Druett 1992, 7–9.

⁴⁹ Druett 1991, 49; Druett 1992, 27; Lawrence 1966, 110, 17.7.1858; Ricketson 1958, 41, 69, 75, 9.8.1872, 7.1.1874, 16.–17.7.1874. Vaimo ei ollut laivalla vastuussa ruoasta, vaan stuertti ja kokki hoitivat tarjoilut, mutta vaimot saattoivat silti keskustella asiasta. Druett 1991, 44–45; Lawrence 1966, 22, 1.4.1857.

hään illalla, toisinaan toisella aluksella vietettiin koko päivä. Vierailuista sovittiin erilaisin lippumerkein, mikä oli tärkeää etenkin silloin, kun laivat tekivät samaan aikaan matkaa.⁵⁰ Laivoista toiseen liikuttiin pyyntiveneillä, ja vaimon laskeminen pieneen veneeseen hameineen oli hankalaa. Tämän vuoksi vaimoille valmistettiin ”tuoleja”, joissa oli näkösuojaa antava pohja.⁵¹ Huono näkyvyys tai myrskyisä meri, joka aiheutti pelkoa, saattoi keskeyttää jo alkaneen vierailun tai estää vaimon vierailun kokonaan, vaikka kapteeni pääsikin matkaan. Joskus kapteeni meni vierailulle yksin, vaikka myös vaimo olisi halunnut mukaan.⁵² Mary Brewster kirjoitti: ”... minä raukka en voinut mennä, oli liian myrskyisää, joten voin vain katsoa laivaa ja huokaista.”⁵³

Vierailuille jäi hyvin aikaa silloin, kun olosuhteet eivät olleet suosiollisia pyynnille, mikäli laivojen välillä pystyttiin kuitenkin liikkumaan.⁵⁴ Mary Lawrence kirjoitti: ”Edelleen sumuista. Laivoja on joka puolella, mutta meneillään on vain vierailuja.”⁵⁵ Pyyntikaudella vierailut olivat niin tavallisia, että vaimot mainitsivat erikseen synn, jos vierailuja ei pystytty suorittamaan.⁵⁶ Kesäkuussa vuonna 1858 Mary Lawrence kirjoitti: ”Ei yhtään laivaa näkyvissä tänään, ensimmäinen päivä pitkään aikaan kun olemme olleet yksin.”⁵⁷ Mary Brewster, joka matkusti Mary Lawrencea aiemmin 1840-luvulla, ei kirjoita pyyntikausien aikana niin tiheistä vierailuista kuin myöhemmin matkanneet vaimot. Yksi syy tähän saattoi olla se, että valaita oli tuolloin enemmän. Ainakin Mary Brewsterin aluksella valaita pyydystettiin usein, ja työtä oli paljon.⁵⁸ Kun Mary Lawrence matkusti pyyntivesille kymmenen vuotta myöhemmin, tilanne oli muuttunut ja saattoi kulua jopa kuukausia niin, ettei valaita nähty. Pyytäjien peräänantamattoman saalistuksen seurauksena valaat alkoivat vähentyä. Valaanpyyntiä käsittelevissä tutkimuksissa puhutaan valaiden joukkomurhasta, kymmenistä tuhansista kuolleista valaista joka vuosi. Toisaalta osa tutkijoista on pohtinut, että valaat olivat saattaneet oppia muutamaan reittejään ja pakenemaan ihmistä.⁵⁹

⁵⁰ Lawrence 1966, 174–175, 28.7.1859; Ricketson 1958, 39, 25.6.1872.

⁵¹ Druett 1991, 51; Druett 1992, 283; Seaborn 2017, 76–77.

⁵² Druett 1991, 52–53; Druett 1992, 282; Lawrence 1966, 177–178, 6.8.1859; Williams 1964, 56–57, 22.5.1859; Ricketson 1958, 49, 28.3.1873; Penniman 1989, 25.–26.9.1867; Brock 22.5.1854, 29.6.1854.

⁵³ Brewster 1992, 354, 28.12.1848.

⁵⁴ Brewster 1992, 115, 14.8.1846; Penniman 1989, 19.7.1867.

⁵⁵ Lawrence 1966, 94, 2.6.1858.

⁵⁶ Lawrence 1966, 96, 99, 10.6.1858, 21.6.1858; Williams 1964, 142, 26.6.1860. Tällöin oli kulunut lähes kuukausi niin, ettei muita aluksia näkynyt.

⁵⁷ Lawrence 1966, 96, 14.6.1858.

⁵⁸ Brewster 1992, 100–111, 1.–31.7.1846.

⁵⁹ Druett 1992, 74–75; Roman 2006, 140–142; Davis 1997, 131–132, 148; Anca Vlasopolos, ”Pacific Harvests. Whales and Albatrosses in Nineteenth Century Markets”. *Victorian Animal Dreams. Representations of Animals in Victorian Literature and Culture*. Toim. Deborah Denenholz Morse ja Martin A. Danahay. Ashgate Publishing Limited, Farnham, Surrey, England 2007, 171.

Vierailujen runsas määrä osoittaa, että sosiaalinen elämä oli tärkeää suurelle osalle kapteeneista. Vaimojen ollessa mukana sen merkitys korostui entisestään, sillä se ”normalisoi” elämää laivoilla ja sai sen tuntumaan ”kodinomaiselta”, kuten Mary Lawrence kirjoitti.⁶⁰ Valaanpyyntialusten kapteenit ja päällystöt tekivät eron rettelöivään ja seikkailunhaluiseen merimiehen stereotypiaan. Valaanpyynti oli vakava ammatti, josta oli mahdollisuus ansaita hyvin pyynnin onnistuessa. Tämä päämäärä sai kapteenit tapaamaan toisiaan ja vaihtamaan tietoja. Toisaalta työ oli niin vaativaa ja vaarallista, että vertaistuki ja asioiden purkaminen yhteisissä illanvietoissa oli pitkän matkan aikana tärkeää.⁶¹

Viktoriaanisen ajan kodissa viihdytettiin paljon vieraita, joista osa viipyi tunteja, mutta osa saattoi vieraillla jopa viikkoja. Vierailut saattoivat olla myös satunnaisia poikkeamia, eikä niihin liittynyt välttämättä suuria rituaaleja tai muodollisuutta. Keskiluokan sosiaalisten tapojen opettelu oli kuitenkin tärkeää, jotta yksilö pystyi toimimaan osana seurapiirejä ja tapaamaan muita yhteisön jäseniä. Vierailukulttuuriin maissa liittyi tiettyjä sääntöjä, ja sosiaalisuus ja vieraiden viihdyttäminen tai itse vierailuilla viihtyminen oli tärkeää. Kodit eivät olleet ainoastaan yksityisiä turvapaikkoja, vaan ne limittyivät osaksi pariskuntien julkista elämää. Kotona saatettiin hoitaa myös liikeasioita, ja sosiaaliset vierailut olivat julkista toimintaa, vaikka ne kohdistuivatkin kodin yksityiseen tilaan.⁶²

Laivoilla tarjottu huono ja yksipuolinen ruoka on esillä monessa valaanpyyntiä käsittelevässä tutkimuksessa. Päällystöt söi kuitenkin miehistöä paremmin, ja vierailujen aikana tarjotut ateriat kirjattiin vaimojen päiväkirjoihin. Tarjoilut olivat moninaisia laivaolosuhteissakin.⁶³ Oltuaan kaksi kuukautta merellä lokakuussa vuonna 1847 Martha Brown vieraili *Peru*-nimisessä aluksessa kapteenipariskunta Fisherin luona: ”Illallisella oli paahdettua possua, omenapiirakoita, piparkakkuja ja juustoa. Kuka voisi pyytää enempää...” Martha jatkoi kirjoittamalla, kuinka laiva oli korjattu ja kaikki näytti uudelta ja kauniilta, mutta se oli pienempi kuin Marthan *Lucy Ann*.⁶⁴ Vieraita aluksia verrattiin usein omaan ”kotiin”. Vaimoille oli tärkeää, että oma alus kesti vertailun muihin aluksiin. Toisaalta kaunis alus sai heiltä varauksettomia kehuja.

Vaimojen hyväksyminen osaksi yhteisöä näkyi myös runsaassa tavaroiden vaihtamisen, tuliaisten viemisen tai lahjojen antamisen kulttuurissa. Vaimot vaihtoivat keskenään esimerkiksi ompelutarvikkeita, kankaita tai erilaisia matkamuistoja kuten

⁶⁰ Lawrence 1966, 88, 8.5.1858.

⁶¹ Lawrence 1966, 102, 112, 116, 3.7.1858, 22.7.1858, 4.8.1858; Penniman 1989, 8.10.1865; Newton 2013, 188, 192–193; Goodheart 2018, 134.

⁶² Easton 2010, 134; Gordon ja Nair 2003, 114–115, 118.

⁶³ Lawrence 1966, 170, 19.6.1859; Gordon ja Nair 2003, 120; Druett 1992, 27; Druett 1991, 51; Newton 2013, 193.

⁶⁴ Brown 1992, 35, 30.10.1847.

simpukoita.⁶⁵ Kapteenit puolestaan halusivat muistaa vaimoja antamalla tai lähettämällä heille lahjoja tai tuliaisia. Vaimot kirjoittivat näistä vaihdetuista tavaroista lähes aina vierailun yhteydessä.⁶⁶ Erilaiset herkut ja ajanvietteenä toimivat kirjat olivat toivottuja lahjoja, koska ne toivat vaihtelua vaimojen ja lasten päivärutiineihin. Joskus lahjoitettiin myös eläviä eläimiä.⁶⁷ Eliza Williams kirjoitti: ”Olen vastaanottanut monia hienoja lahjoja kapteeneilta; he ovat kaikki kovin ystävällisiä minulle.”⁶⁸ Laivojen päällystöt erosivat merimiehistä siinä, että heillä oli usein mukana matkalla vaimojen tai morsianten tekemiä säilykkeitä, hilloja tai maustettuja kakkuja.⁶⁹ Laivoilla oli pitkien matkojen aikana pulaa niin ruoka- kuin muistakin tarvikkeista, ja tavaroiden vaihtaminen oli yleistä.

Muiden viemisten lisäksi lehdet olivat erityisen tärkeitä uutisten vuoksi. Mary Lawrence kirjoitti aluksellaan vierailleesta kapteenista, joka ei ollut saanut uutisia kotoaan 30 kuukautta kestäneen matkan aikana kertaakaan: ”Etsin hänelle annettavaksi kaikki viimeisimmät lehdet mitä minulla oli, oletan, että ne olivat hyvin toivottuja.”⁷⁰ Kirjeiden välittäminen oli myös yksi tärkeä osa laivojen välistä kanssakäymistä. Kun alukset lähtivät saarille, joista postin lähettäminen kotiin oli mahdollista, he saattoivat ottaa mukaansa kirjeitä aluksilta, jotka eivät olleet menossa saarille. Osa aluksista saattoi myös suunnata jo kotiin ja viedä kirjeet mukanaan. Merillä liikkuvat tiesivät itse, kuinka tärkeää tiedonkulku oli perheille. Kirjeitä toimitettiin myös päinvastaiseen suuntaan – saarilta tai kotoa pyyntivesille.⁷¹

Vaimojen kirjoituksista muodostuu positiivinen ja luonteva kuva vierailuista, vaikka vaimot kohtasivat usein itselleen entuudestaan vieraita henkilöitä. Tuon ajan vierailuihin liitetään ylipäätään ajatus tutustumisesta erilaisiin ja uusiin ihmisiin.⁷² Vierailujen kuvailuista tulee esille usein myös se, että toiset kapteenipariskunnat olivat sivistyneitä henkilöitä, kuten vaimot itsekin halusivat ajan moraalikäsitysten mukaan olla. Heille oli tärkeää kertoa päiväkirjassaan, että merellä käyttäytyttiin sivistyneesti. Tuolloin ajateltiin, ettei naisen ollut soveliaasta lähteä mukaan laival-

⁶⁵ Lawrence 1966, 94, 4.6.1858; Crapo 11.4.1866; Roman 2006, 94.

⁶⁶ Lawrence 1966, 8, 38, 5.1.1857, 20.6.1857; Brewster 1992, 117, 388, 22.8.1846, 18.7.1849; Williams 1964, 128, 13.4.1860; Ricketson 1958, 33–34, 10.3.1872; Penniman 1989, 17.4.1865; Crapo 11.8.1866.

⁶⁷ Williams 1964, 48, 78–80, 85, 139–140, 199, 11.4.1859, 22.7.1859, 29.7.1859, 16.8.1859, 4.6.1860, 10.9.1861; Penniman 1989, 17.4.1865; Lawrence 1966, 18–19, 40, 47, 67, 100–101, 164, 165, 166, 11.3.1857, 1.7.1857, 11.9.1857, 28.1.1858, 28.6.1858, 22.5.1859, 25.5.1859, 30.5.1859; Brock 11.1.1854, 9.2.1854, 12.3.1854, 11.9.1854; Ricketson 1958, 38, 28.5.1872; Druett 1992, 119, 182.

⁶⁸ Williams 1964, 59–60, 3.6.1859.

⁶⁹ Creighton 1996, 131; Norling 1996, 87.

⁷⁰ Lawrence 1966, 89, 15.5.1858.

⁷¹ Lawrence 1966, 94–95, 124–125, 218, 5.6.1858, 7.9.1858, 21.2.1860; Brewster 1992, 195, 25.2.1847; Williams 1964, 56, 60, 81–82, 21.5.1859, 5.6.1859, 3.8.1859; Penniman 1989, 8.8.1867; Brock 18.1.1854, 9.8.1854, 24.12.1854; Norling 1996, 86; Herbert 2019, 285.

⁷² Easton 2010, 135.

le, jossa olosuhteiden katsottiin olevan alkeelliset ja miehistön, sekä päällystön, käytöksen usein moraalitonta. Merimiehiin liitettiin stereotypia rellestävästä, viinaa juovasta ja satamien bordelleissa käyvästä ns. vapaasta miehestä, jota perhe-elämä ei kiinnostanut. Arki laivalla oli autoritääristä, ja fyysinen rankaisu niskoittelusta ei ollut epätavallista.⁷³ Jos vaimojen läsnäolo paransi kapteenien moraalialueita tai vähensi epäsovivaa käytöstä – se oli vaimoille tärkeä näkökulma, jolla perustella lähtemistä ja sitä, ettei laiva ollut sopimaton paikka naiselle. Kun vaimot toivat esille, kuinka keskiluokan elämään maissa kuuluvia asioita voitiin toteuttaa myös laivoilla, he samalla poistivat mielikuvaa, jossa laiva asuinympäristönä oli naisille sopimaton.

Vierailujen merkitys valaanpyyntiyhteisössä

Vierailuja suoritettiin monenlaisin eri kokoonpanoin. Kapteenit vierailivat toistensa aluksissa, ja välillä vaimo lähti mukaan vierailulle, vaikkei toisessa aluksessa olisi-kaan ollut vaimo mukana. Usein yksin matkassa ollut kapteeni vieraili kapteenipariskunnan aluksella. Perämiehet ja joskus myös osa miehistöstä ottivat osaa vierailuihin. Tällöin kapteenit olivat toisella laivalla ja toisella olivat perämiehet. Joskus kävi niin, että vaimo jäi omaan laivaansa ja piti näin ollen seurata toisen aluksen perämiehelle, samalla kun oma aviomies oli vierailulla toisessa laivassa.⁷⁴ Tapauksissa saattoi olla myös kapteeneita useammista aluksista ja joskus harvoin myös useampia vaimoja.

Sopeutuessaan elämään laivoilla vaimot alkoivat ymmärtää aviomiehensä työtä paremmin. Esimerkiksi Lucy Ann Crapo kirjoitti usean kapteenin vierailusta omalle laivalleen: ”Kutsuin sitä kapteenien kokoukseen.”⁷⁵ Vierailut eivät silti rajoittuneet vain kapteeneihin, vaan kuten Mary Brewster kirjoitti: ”...täytyy olla palkitsevaa koko miehistölle silloin tällöin päästä viettämään muutama tunti toisella aluksella kuullen uutisia toistensa hyvinvoinnista.”⁷⁶ Valaanpyyntialuksilla puhuttiin pääasiassa valaista: niiden reiteistä, käyttäytymisestä, ilmaantuvuudesta, koosta ja saadun saalin määrästä, mutta myös menetyksistä, joita saalistuksen aikana väkisin tapahtui.⁷⁷ Vierailujen aikana keskusteltiin myös valaanpyyntiin ja valaanpyyntilavastoon liit-

⁷³ Ks. esim. Schell 2013, 7; Cooper Busch 1994, 135; Druett 1991, 2, 9.

⁷⁴ Druett 1991, 17; Kurtz 2013, 37; Brown 1992, 36, 15.11.1847; Lawrence 1966, 8, 35–36, 39, 40, 218, 5.1.1857, 27.5.1857, 31.5.1857, 24.6.1857, 25.6.1857, 22.2.1860; Brewster 1992, 27, 102–103, 118, 392, 396, 9.1.1846, 10.7.1846, 25.–26.8.1846, 5.8.1849, 17.8.1849; Williams 1964, 44, 47, 57, 11.3.1859, 8.4.1859, 24.5.1859; Penniman 1989, 14.1.1866, 30.4.1867; Ricketson 1958, 12, 39, 3.6.1871, 2.6.1872; Crapo 28.2.1866, 22.2.1867; Brock 28.10.1853, 14.1.1854, 21.1.1854, 11.2.1854, 11.6.1854, 23.7.1854, 28.7.1854.

⁷⁵ Crapo 25.2.1866; Druett 1991, 196.

⁷⁶ Brewster 1992, 86, 5.6.1846.

⁷⁷ Brewster 1992, 104, 14.7.1846.

tyvistä asioista. Lisäksi keskusteltiin yhteisistä tuttavista tai sukulaisista, kodista ja oman paikkakunnan asioista ylipäättään.⁷⁸

Vaimoja koskevassa aiemmassa tutkimuksessa esille tuotu eristäytyneisyys tai ilman roolia oleminen ei toteudu tämän tutkimuksen lähdemateriaalin perusteella. Päinvastoin pyyntivesillä vaimojen rooli korostui vierailujen aikana – he olivat kiinteä osa oman luokkansa sosiaalisia suhteita ja kirjoittivat lukuisina päivinä vierailuista.⁷⁹ Vaimoilla oli useina päivinä seuraa, ja heidät otettiin mukaan vierailukulttuuriin. Augusta Penniman, Mary Brewster ja Eliza Williams kirjoittivat kaikki vierailuista, joissa vierailun aikana paikalla olivat neljän eri aluksen kapteenit.⁸⁰ Vierailut liitettiin vaimojen kirjoituksissa myös henkiseen hyvinvointiin, siihen miten laivoilla jaksettiin ja elettiin. Mary Brewsterin laivalla oli kaksi kapteenia vierailulla kesäkuun alun sunnuntaina vuonna 1849, ja hän kirjoitti, mitä se hänelle merkitsi: ”...Minulla oli ilo kestitä vieraita... toivon, että voisimme nähdä uusia kasvoja useasti. Se antaa meille uutta voimaa – emme ole yksin –.”⁸¹

Vierailut saivat aikaan yhteisöllisyyden tunteen, kun kokemukset voi jakaa toisten kapteenien tai kapteenipariskuntien kanssa. Mary Lawrence kirjoitti, kuinka kahden laivan kapteenit tulivat vierailulle Maryn *Addison*-laivalle ja viihtyivät yhteen asti yöllä: ”Olimme iloisia saadessamme vieraita, kuten jokainen varmasti osaa arvata.”⁸² Mary jatkoi kirjoitusta seuraavana päivänä ja kertoi kapteenien tulleen uudelleen vierailulle ja viihtyneen koko päivän. Iltapäivällä kolmas kapteeni liittyi vierailijoihin: ”He lähtivät noin kahdeltatoista, ja päätin että olin nauttinut vierailusta riittävästi tälle päivälle.”⁸³ Mary kertoi saattaneensa vieraita kannelle iltamyöhään: ”Ennustettiin, että huomenna yksi aluksista saisi valaan. Toivon, että me olisimme tuo onnekas, jos joku.”⁸⁴ Tärkeää oli, että vaikka vierailujen aikana vietettiin aikaa oman sosiaalisen viiter ryhmän parissa, silti Mary toivoi hyvää onnea juuri omalle alukselleen seuraavan päivän pyynnissä. Oman aluksen puolen pitäminen joka tilanteessa kertoo, kuinka vaimo identifioi itsensä myös omaan alukseensa kokonaisuutena, ei välttämättä omaan luokkaansa. Kapteenien tekemät vierailut liittyi-

⁷⁸ Lawrence 1966, 96–97, 99, 166, 183–184, 15.6.1858, 22.6.1858, 30.5.1859, 20.8.1859; Brewster 1992, 104–105, 195, 371, 17.7.1846, 24.2.1847, 24.4.1849; Williams 1964, 47, 9.4.1859; Crapo 25.3.1866; Roman 2006, 94; Newton 2013, 192–193.

⁷⁹ Brewster 1992, 83, 91, 372–373, 374–375, 31.5.1846, 17.6.1846, 9.5.1849, 25.5.1849; Williams 1964, 45–46, 49–50, 60, 62–63, 84–85, 139, 144–145, 1.4.1859, 19.4.1859, 4.–5.6.1859, 9.–10.6.1859, 10.8.1859, 12.8.1859, 4.6.1860, 10.–12.7.1860; Penniman 1989, 12.5.1867, 16.6.1867, 6.7.1867, 2.8.1867, 9.10.1867; Crapo 22.3.1866, 28.3.1866, 13.3.1867, 22.3.1867, 27.3.1867; Lawrence 1966, 67, 194, 28.1.1858, 15.9.1859; Brock 19.12.1853, 30.12.1853, 12.1.1854, 28.5.1854, 16.6.1854.

⁸⁰ Penniman 1989, 4.5.1867; Williams 1964, 75, 15.7.1859; Brewster 1992, 390, 30.7.1849.

⁸¹ Brewster 1992, 375, 3.6.1849.

⁸² Lawrence 1966, 18, 10.3.1857.

⁸³ Lawrence 1966, 18–19, 11.3.1857.

⁸⁴ Lawrence 1966, 166, 1.6.1859.

vät usein laivoilla tehtävän työhön, ja näin vaimot osallistuivat miehiseen työnteon maailmaan. Kapteenit auttoivat toisiaan onnettomuuksien tai hajoamisten yhteydessä ja vierailivat usein toisella aluksella hakemassa varaosia. Kapteenit saattoivat myös käydä sanomassa mielipiteensä rikkoutuneista pyyntiveneistä tai laivojen kunnosta.⁸⁵ Se, että vaimot kirjoittivat näistäkin vierailuista, ei kerro identifioitumisesta vain heidän omaan luokkaansa, vaan ylipäätään valaanpyyntiin liittyvään elämään sopeutumisesta.

Vierailut olivat yksi tapa olla mukana yhteisessä toiminnassa, luokasta tai sukupuolesta huolimatta. Ammattikunta, joka oli kotoisin samoilta paikkakunnilta ja omasi samanlaisen elämännäkemyksen, tarjosi kaukaisilla vesilläkin tutun yhteisön sekä naiselle että miehelle. Mary Lawrence kirjoitti eräästä kapteenista: ”Olin nähnyt hänet aiemmin kotona ja olin oikein iloinen voidessani uudistaa tuttavuuden hänen kanssaan Jäämerellä.”⁸⁶ Joskus ensi kohtaamisella tuntui, kuin olisi tunnettu jo kauemmin. Mary Brewster kertoi: ”Kapteeni Fish... keskusteleee kanssani niin tuttavallisesti kuin olisin vanha tuttu.”⁸⁷ Eliza Williams kirjoitti: ”..., kapteeni Randolph... laski veneen... ja tuli alukseen. Herra Morganin veli oli hänen mukanaan. Olimme onnellisia tavatessamme heidät, vanhoja ystäviä, hekin.”⁸⁸ Tämä jo ennestään tuntemisen tunne ja tunne siitä, että kapteenit ovat ystäviä, mistä useat vaimot kirjoittavat, on huomionarvoista, sillä se entisestään muuttaa kuvaa väitetystä vaimon kokemasta yksinäisyydestä laivoilla.

Joskus saatiin ikäviä uutisia pyynnin aikana tapahtuneista onnettomuuksista, laivojen haaksirikoista, miehistön kapinoista, alkuperäisväestön vihamieliseksi koetusta käyttäytymisestä tai erilaisista sairauksista, jotka olivat koituneet kapteenien tai heidän vaimojensa kohtaloksi.⁸⁹ Eliza Williams kirjoitti: ”Kapteeni Finton hyppäsi yli laidan tuona yönä ja hukkui. Emme saaneet selville syytä tähän. Minusta se on kovin surullista.”⁹⁰ Usein uutisia olivat kuulemassa useat kapteenit. Valaanpyyntialuksilla tapahtui pyyntikauden aikana paljon, ja jokaisen huono onni koettiin myös yhteisön sisällä. Valaanpyyntialukset muodostivat laajan yhteisön, joka halusi olla tekemisissä ja tukea toisiaan valaanpyynnin kilpailuhenkisyydestä huolimatta.⁹¹ Vaimot kirjoittivat aluksista yhteisinä, joissa jo yhden miehistön jäsenen loukkautuminen vaikutti työntekoon. Kyse ei ollut vain oman luokan sisällä koetuista tun-

⁸⁵ Lawrence 1966, 90, 98–99, 103–104, 18.5.1858, 17.6.1858, 19.6.1858, 6.7.1858; Brewster 1992, 115, 14.8.1846; Williams 1964, 188, 13.7.1861.

⁸⁶ Lawrence 1966, 118–119, 14.8.1858.

⁸⁷ Brewster 1992, 30, 291, 18.1.1846, 6.10.1847.

⁸⁸ Williams 1964, 56, 21.5.1859.

⁸⁹ Lawrence 1966, 101–102, 116, 123, 168, 171, 2.7.1858, 4.8.1858, 2.9.1858, 13.6.1859, 27.6.1859; Brewster 1992, 110, 401, 30.7.1846, 4.10.1849; Williams 1964, 62–63, 173, 9.6.1859, 26.2.1861; Brock 11.12.1853, 26.6.1854; Penniman 1889, 10.6.1867.

⁹⁰ Williams 1964, 137, 13.5.1860.

⁹¹ Druett 1991, 7; Brewster 1992, 84, 1.6.1846; Lawrence 1966, 106–107, 108–109, 119–120, 10.7.1858, 14.7.1858, 15.7.1858, 17.–19.8.1858.

teista. Vaimot liittivät näin itsensä yleiseen laivoilla vallitsevaan tunnelmaan. Mary Lawrence pohti: ”Kuulimme häneltä, että rouva Bryant *America*-laivalla oli loukkaantunut vakavasti... *Julian*-alus oli joutunut pahasti jäiden runtelemaksi... Hän on ollut kaksi vuotta matkalla, eikä saanut pisaraakaan öljyä. Miten meille kaikille vielä käy?”⁹² Vaimon rooli laivalla ei ollut olla vain miehensä tuki, vaan aviopari muodosti yhdessä julkiseen elämään liittyvän yksikön, joka seurusteli oman luokkansa kanssa vierailujen aikana.

Vaimon sukupuoli oli asia, joka edesauttoi vierailujen toteutumista. Laiva, jossa kapteenin vaimo oli mukana, oli suosittu vierailukohde kapteenien keskuudessa, sillä naisen läsnäolo toi kodin tunnelman lähelle. Tämä kapteenien kaipaus kotiin ja ikävä vaimon luo on luonnollista pitkän merimatkan aikana, mutta se kertoo myös siitä, kuinka naiset olivat aviomiehilleen tärkeitä ja kuuluivat isona osana heidän elämäänsä. Mary Lawrence kirjoitti: ”Kapteenit menevät mielellään vierailulle alukseen, jossa on nainen mukana. Tämä muistuttaa heitä niin voimakkaasti kodista.”⁹³ Kapteenit myös toivoivat vaimon tulevan vierailulle heidän alukselleen. Stereotyyppinen kuva juopottelevasta ja moraaliltaan löyhästä kapteenista ei saa vastakaikua näistä vierailuista.⁹⁴ Toki valaanpyyntialuksilla oli monenlaisia kapteeneita. Samoin vaimojen kommentit vierailevista kapteeneista ovat moninaisia.⁹⁵ Mary Brewster kuvaili tiettyä kapteenia kovin sanoin: ”Kapteeni J. – on erittäin välinpitämätön sivistymätön mies, ja en pitänyt hänestä ollenkaan.”⁹⁶

Naisten kohtaaminen merellä oli tärkeää

Ainoana naisena laivalla oleminen oli vaimoille aviomiehen tai lasten seurasta huolimatta kokemus, jota he pohtivat teksteissään.⁹⁷ Vaimot olivat hyvin tietoisia siitä, että he olivat sukupuolensa ainoa edustaja laivalla. Tämä ei silti tarkoittanut, että he olivat yksinäisiä, sillä rakkaan aviomiehen läsnäolo kompensoi muuten puuttuvia sosiaalisia suhteita. Vaimot olivat tietoisesti valinneet aviomiehensä seuran. Tähän liittyi myös uskonnollisille henkilöille olennainen ajatus siitä, että aviopari muodosti yksikön, jonka ns. suojissa elämää tuli elää. Läheisten sukulaisten, kuten vanhempi-

⁹² Lawrence 1966, 193–194, 13.9.1859.

⁹³ Lawrence 1966, 27, 169–170, 178–179, 18.–19.6.1859, 25.4.1857, 10.8.1859; Williams 1964, 67, 21.6.1859.

⁹⁴ Valerie Burton, ”The Myth of Bachelor Jack. Masculinity, Patriarchy and Seafaring Labour”. *Jack Tar in History. Essays in the History of Maritime Life and Labour*. Toim. Colin Howell ja Richard J. Twomey. Acadiensis Press, Fredericton, New Brunswick 1991, 179–198, 180; Lawrence 1966, 185, 23.8.1859; Penniman 1989, 16.–17.4.1865.

⁹⁵ Newton 2013, 203; Brewster 1992, 385, 9.7.1849; Lawrence 1966, 96–97, 15.6.1858; Brock 23.4.1854.

⁹⁶ Brewster 1992, 166, 25.11.1846.

⁹⁷ Ricketson 1958, 22, 5.10.1871.

en tai ystävien, seura oli naisille tärkeää, ja on luonnollista, että he kokivat tässä suhteessa olevansa yksinäisiä ja kaukana kotiyhteisöstä.⁹⁸ Kapteenien vaimot lähtivät merelle aviomiehensä työn vuoksi, ja heitä voi verrata esimerkiksi diplomaattien tai lähetysaarnajien vaimoihin. Toisaalta verrattuna esimerkiksi naismatkaajiin vaimoilla oli mahdollisuus matkustaa turvallisesti laivan hyteissä aviomiehen ja myös lasten seurassa ja suuremman tavaramäärän kanssa.⁹⁹

Vierailuihin liittyvä tärkeä näkökulma on, että vaimot kaipasivat toisen naisen seuraa merellä ja olivat innokkaita tapaamaan muita purjehtivia vaimoja. Esimerkiksi Augusta Penniman kirjoitti lukuisista vierailuista neljän eri kapteenin vaimon aluksille toukokuusta heinäkuuhun vuonna 1867.¹⁰⁰ Purjehtivia vaimoja kutsuttiin joko nimellä *hen frigates* eli naismerenkulkijat (kauppalaivoilla) tai *petticoat whalers* eli naisvalaanpyytäjät (valaanpyyntialuksilla). Näissä molemmissa sukupuoli tuodaan esille tavallaan slangin muodossa. Myös *sailing sisters* eli purjehtivat sisaret -termi esiintyy kirjoituksissa.¹⁰¹ Mary Lawrence kertoi: ”...huomasimme kapteeni Gibbsin ja vaimon *Speedwell*-alukselta. Olin erittäin onnellinen nähdessäni heidät.”¹⁰² Seuraavana päivänä Mary vieraili Gibbsien aluksella, jossa oli kylässä myös kapteeninpariskunta Skinner: ”Meillä oli hieno vierailu *Speedwell*-aluksella. Ei ole usein sellaista mahdollisuutta, että kolme naista voi tavata.”¹⁰³ Lähes vuotta myöhemmin uusi pyyntikausi pohjoisilla vesillä oli alkamassa, ja pariskunnat tapasivat uudelleen. Maryn kirjoituksessa esille tulee tietämys siitä, keitä laivoilla oli. Lisäksi hän luo kuvan laivojen muodostamasta yhteisöstä, jossa oli tilaa myös naisille:

*Kapteeni ja rouva Gibbs tulivat laivaan, ja meillä oli oikein mukavaa. Kapteeni ja rouva Taber Augustalta olivat näkyvissä... Kapteeni Pontus tuli laivaan ja vietti illan kanssamme... kapteeni Grinnelillä on rouva mukana aluksella.*¹⁰⁴

Vierailuista kirjoitettaessa tuotiin esille tilanteen herättämiä tunteita: iloa, jännitystä, odotusta tai harmistumista, jos tapaaminen ei onnistunut. Mary Lawrence kirjoitti, kuinka vierailu toisen kapteenin vaimon laivalle jäi suorittamatta nousevan myrskyn vuoksi: ”Rouva Gibbs ja minä vilkutimme nenäliinoilla sydämemme pohjasta. Olim-

⁹⁸ Goodheart 2018, 137; Druett 1991, Brewster 1992, 12, 4.12.1845; Lawrence 1966, 15, 96, 19.2.1857, 13.6.1858.

⁹⁹ Lorraine Sterry, *Victorian Women Travellers in Meiji Japan. Discovering a 'New' Land*. Global Oriental Ltd, Kent 2009, 3–4, 61.

¹⁰⁰ Penniman 1989, 1.5.1867, 6.5.1867, 2.6.1867, 4.7.1867.

¹⁰¹ Druett 1991, 11, 49–50; Seaborn 2017, 72; Brown 1993, 67, 5.7.1848; Brewster 1992, 340–341, 26.7.1848.

¹⁰² Lawrence 1966, 112, 24.7.1858.

¹⁰³ Lawrence 1966, 112–113, 25.7.1858.

¹⁰⁴ Lawrence 1966, 164–165, 25.5.1859.

me molemmat kovin pettyneitä.”¹⁰⁵ Vaimoille toinen nainen oli tärkeä nimenomaan saman sukupuolen edustajana; Lucy Ann Crapo kirjoitti: ”On todella hienoa saada nainen alukselle...”¹⁰⁶ Kirjoitukset muista vaimoista pysyivät silti yleisellä tasolla, eikä henkilökohtaisesta ystävytydestä juuri kirjoitettu. Vaimoihin viitataan sukunimellä – etunimiä ei päiväkirjoissa esiinny. Eliza Williams kirjoitti yhteisistä hetkistä kapteeniparisikunta Randolphin kanssa: ”...me etsimme valaita päivisin ja tapaamme iltaisin.”¹⁰⁷ Toteamus kertoo sopeutumisesta valaanpyyntialuksen arkeen, mutta toisaalta myös siitä, kuinka tärkeää seura oli. Merelläkin oli mahdollista tavata toista naista säännöllisesti.

Mary Brewster kirjoitti turhautumisestaan toisella valaanpyyntimatallaan loka-kuussa vuonna 1848, kun heidän tapaamassaan aluksessa ei ollut naista mukana: ”herra B. meni laivalle ja vietti iltapäivän, minä raukka jäin yksin, toivon tapaavani aluksen, jossa on nainen mukana, jotta saan vaihtelua.”¹⁰⁸ Myöhemmin matkanneet vaimot vierailivat muilla aluksilla, vaikka toisessa laivassa ei olisikaan ollut vaimo mukana, mutta 1840-luvulla vierailusäännöt olivat ilmeisesti tiukempia. Ensimmäisellä matkallaan Mary joutui odottamaan kolme vuotta laivaa, jossa oli toinen nainen läsnä. Viimein hän pääsi vierailulle joulukuussa vuonna 1847:

– Aviomies... palasi pian hakemaan minua, koska rouva Tower oli aluksella... Olin onnellinen tavatessani naisen ja miellyin rouva Toweriin... Rouva T sanoi, että tänä kautena useat vaimot ovat lähteneet miestensä mukaan – olen iloinen, että he suosivat tätä uutta tapaa.¹⁰⁹

Vaimot tiesivät usein, millä aluksilla oli muita vaimoja mukana.¹¹⁰ He saivat tukea omille ajatuksilleen ja kokemuksilleen muilta vaimoilta, ja heidän asemansa aluksilla normalisoitui heidän tavatessaan muita saman tilanteen jakavia naisia.¹¹¹ Tämä auttoi vaimoja sopeutumaan elämään laivalla ja merellä. Naisten kohtaamisissa oli kyse saman luokka-aseman omaavista henkilöistä, mutta toisaalta vaimot mielsivät itsensä myös aina oman aluksensa yhteisön osaksi. Merellä laivoissa elettiin tavalista arkea, ja tapaamiset olivat välillä niin lukuisia, että vaimot eivät aina jaksaneet innostua vierailuista.¹¹² Harvoin he jättivät silti kokonaan mahdollisuuden vierailuun

¹⁰⁵ Lawrence 1966, 164, 24.5.1859; Crapo 23.4.1866.

¹⁰⁶ Crapo 5.4.1866.

¹⁰⁷ Williams 1964, 130–133, 23.4.1860, 24.4.1860, 30.4.1860.

¹⁰⁸ Brewster 1992, 348, 18.10.1848; Newton 2013, 200.

¹⁰⁹ Brewster 1992, 300, 18.12.1847. Vaimojen lähteminen mukaan yleistyi koko ajan, ja rouva Tower puolestaan kirjoitti nähneensä muutama päivä myöhemmin kapteeni Greenin, jolla oli vaimo ja tytär mukanaan. Druett 1992, 300–301.

¹¹⁰ Williams 1964, 122, 11.3.1860; Lawrence 1966, 189, 1.9.1859; Crapo 11.3.1867, 22.3.1866.

¹¹¹ Lawrence 1966, 217, 13.2.1860; Williams 1964, 82, 131, 4.–5.8.1859, 24.4.1860.

¹¹² Lawrence 1966, 165, 26.5.1859; Brewster 1992, 383, 2.7.1849; Ricketson 1958, 69–70, 9.1.1874; Crapo 20.4.1866.

käyttämättä – Mary Lawrence esimerkiksi vastaanotti kapteenipariskunnan, vaikka poti hammassärkyä.¹¹³ Vierailujen sosiaalinen merkitys oli suuri. Kun vaimot saivat muuta ajateltavaa, he unohtivat omat vaivansa ja murheensa, jotka hytin yksinäisyydessä tuntuivat varmasti suuremmilta kuin aina olivatkaan.

Aavalla merellä aluksia oli joskus vaikea tunnistaa, joten se, keitä laivalla olijat olivat, saattoi olla myös yllätys.¹¹⁴ Mary Lawrence kirjoitti:

...Näin naisen kannella. Kun pääsimme lähemmäs, huomasimme laivan olevan James Arnold ...kapteeni ja rouva Sullivan tulivat laivaan... He ovat tavanneet Thomaksen vaimoineen tällä matkalla ja Lewiksen vaimoineen, ja nyt he ovat tavanneet Samuelin vaimoineen... Tunnen olleeni kovin onnekas, kun luonani on vierailut kolme naista alle viikossa.¹¹⁵

Vaimojen kirjoituksista tulee esille, kuinka valaanpyynti meni lähes aina vierailujen edelle ja kuinka tämä oli vaimoista hyväksyttävää. Heillekin tärkeintä oli saaliin saaminen ja oman aluksen hyvä tulos. Jos valaita oli näkyvissä, suunnitellutkin vierailut peruttiin tai keskeytettiin ja keskityttiin pyyntiin.¹¹⁶ Eliza Williams kirjoitti, kuinka yökylässä ollut vaimo ja hänen poikansa palasivat omalle laivalleen aiemmin kuin vaimot olivat ajatelleet: ”...nyt on valaanpyyntiaika, ja naisten pitää sopeutua.”¹¹⁷ Poikkeustapauksiakin oli: Mary Lawrence kertoi, kuinka hänen aviomiehensä vei hänet ja Minnien vierailulle toiseen laivaan ja palasi sen jälkeen omalleen jatkamaan pyyntiä. Pyynnin jälkeen kapteenit saapuivat alukselle, jossa naiset olivat. Koolla oli loppujen lopuksi kaksi pariskuntaa ja kaksi yksin matkaavaa kapteenia.¹¹⁸

Tämä osoittaa, kuinka vaimoilla oli vahva merkitys pyyntiyhteisössä; ei vain heidän omilla laivoillaan, vaan heidän läsnäolonsa vaikutti sosiaaliseen kanssakäymiseen monin tavoin. Tämä ei puolla aiemmassa tutkimuksessa esille tuotua näkemystä vaimojen näkymättömästä asemasta laivoilla. Päinvastoin he olivat ennen kaikkea aviomiehilleen, mutta myös koko yhteisölle tärkeitä hahmoja siitakin huolimatta, että kapteenit keskittyivät pyyntiin.¹¹⁹ On huomionarvoista, että vaikka vierailuihin, joissa vaimot liikkuvat laivasta toiseen, liittyi aina epävarmuutta sääoloista tai valaanpyynnistä johtuen, vierailut yritettiin silti aina toteuttaa. Kuten Mary Lawrence

¹¹³ Lawrence 1966, 166, 1.6.1859.

¹¹⁴ Williams 1964, 127, 3.4.1860.

¹¹⁵ Lawrence 1966, 214, 20.1.1860.

¹¹⁶ Lawrence 1966, 37, 195, 3.6.1857, 19.9.1859; Brewster 1992, 352–353, 18.11.1848; Ricketson 1958, 77, 29.8.1874.

¹¹⁷ Williams 1964, 132, 28.4.1860.

¹¹⁸ Lawrence 1966, 181–182, 17.8.1859.

¹¹⁹ Goodheart 2018, 131–132; Syväsalmi 2022, 38, 44–45.

kirjoitti vierailusta *Marengolla*: ”Kapteenit päättivät, että kahden naisen näkeminen yhdessä oli yhden valaan arvoista.”¹²⁰

Yhteisöllisyys laivojen välillä tulee esille kirjoituksissa monin eri muodoin, välillä myös surullisten tapausten yhteydessä. Mahdollisuudet auttaa toisia olivat merellä rajalliset, mutta vaimot huolehtivat toisistaan ajatuksissaan. Myös Amanda Goodheart nostaa esille tutkimuksessaan tämän vaimojen luoman turvaverkoston, joka hänen päätelmiensä mukaan sai useamman vaimon lähtemään mukaan laivoille.¹²¹ Mary Brewster kertoi olleensa yön yli vierailulla toisen kapteenipariskunnan laivassa. Laivan kapteeni oli vakavasti sairas, ja vaimo oli loppen uupunut hoidettuaan häntä jo viikkoja. Valvottuaan yön kapteenin vierellä Mary palasi omalle alukselleen seuraavana iltana:

*Jätimme heidät murehtimaan ja särkevin sydämin nousimme veneeseemme ja kahden tunnin soutamisen jälkeen pääsimme laivallemme... tunnen itseni yksinäiseksi ja surulliseksi ja vaikka en ole fyysisesti rouva Beckin luona, ovat hänen ongelmansa koko ajan mielessäni.*¹²²

Lopuksi

Tutkittaessa vaimojen kirjoituksia vierailuista esille nousee, kuinka valaanpyyntialusten matkojen erityispiirteet vaikuttivat vahvan vierailukulttuurin syntymiseen pyyntivesillä. Tämä kertoo kapteenien halusta elää samojen tapojen mukaisesti kuin maissa. Pyyntivesillä laivoilla oli seuraa ja niiden välillä vallitsi kilpailuhenkisyyttä, mutta myös yhteisöllisyyttä. Vierailukulttuuri osoittaa, ettei merellä eletty kaukana ja yksin, niin sanotusti päälaellaan olevassa maailmassa, vaan laivat pitää nähdä osana sitä yhteiskuntaa, josta ne lähtivät matkalleen. Laivallakin arki ja tapahtumat rakentuivat ihmisten välisessä yhteisössä. Artikkelissa on keskitytty nimenomaan siihen, mitä uutta naisten kuvailema vierailukulttuuri kertoo elämästä laivoilla ja samalla naisen asemasta laivayhteisössä.

Vaimot kirjoittivat pyyntikauden aikana hengästyttävän määrän tekstiä vierailuihin liittyen. Tämä kertoo sekä vierailujen merkityksestä sivistyneiden tapojen osoituksena että siitä kirjoittamisen kulttuurista, jossa sosiaalinen elämä koettiin tärkeänä osana elämää. Vieraassa ympäristössä useiden alusten läsnäolo ja vierailut toivat turvaa. Vierailuilta saatiin tukea, uutisia ja myös tarvikkeita, joista oli pulaa. Vaimojen ulkopuolisuuden kokemus elämästä laivoilla ei tule esille päiväkirjoista samassa mittakaavassa, kuin mitä tutkimuksessa on aiemmin esitetty. Vaimoilla oli seuraa ja ohjelmaa pyyntivesillä, ja he kokivat olevansa osa yhteisöä sekä omalla aluksellaan

¹²⁰ Lawrence 1966, 94, 3.6.1858.

¹²¹ Goodheart 2018, 153, 186, 188.

¹²² Brewster 1992, 155–156, 22.10.1846.

että suuremmassa valaanpyyntialusten joukossa. Vaimot eivät eristäytyneet miehistä, vaan päinvastoin vierailut olivat tärkeitä kaikille.

Kapteenien vaimot omalta osaltaan ylläpitivät valaanpyyntialusten yhteisöä toimimalla aktiivisesti vierailujen aikana. Vaimoilla oli oma roolinsa vierailujen yhteydessä, sillä kapteenit halusivat vierailla aluksella, jossa nainen oli mukana, ja he myös halusivat vaimojen vierailevan omalla aluksellaan. Naisten tärkeä asema tulee esille myös silloin, kun kapteenit halusivat mahdollistaa kahden tai useamman vaimon tapaamisen. Tärkeintä oli, etteivät vaimot olleet yksin ainoina naisina valaanpyyntivesillä, vaan heillä oli mahdollisuus myös toisen naisen seuraan. Vaimojen sopeutuminen yhteisöön näkyy heidän suhtautumisessaan valaanpyynnin tai sään vuoksi peruuntuneisiin vierailuihin. He ymmärsivät hyvin, miksi aina ei ollut mahdollisuutta vierailuille. He myös hyväksyivät, että välillä vierailtiin yllättäen tai hetkenä, jolloin vaimot kokivat olevansa jaksamisensa rajoilla.

Julkisen ja yksityisen tilan yhteenkietoutuminen 1800-luvun puolivälissä tulee esille myös laivoilla eletyn elämän kautta. Vierailut ovat esimerkki siitä, kuinka sukupuolittunut tila sekä miehen ja naisen välinen asetelma työn ja kodin osalta olivat olemassa limittäin, enemmänkin toisiaan tukien kuin poissulkien. Kapteenien vierailut olivat osittain työtä, ja nainen otettiin mukaan tähän julkiseen toimintaan. Naiset tukivat aviomiehiään laivoilla ollessaan kaikin tavoin. Heille tärkeintä oli kuitenkin oman aluksen saama saalis, jotta pariskunta saisi matkasta kunnan korvauksen. Vieraisa aluksissa vieraileminen oli osoitus naisten sopeutumisesta valaanpyynnin maailmaan. He halusivat sekä osallistua yhteiseen tekemiseen että toisaalta myös olla aktiivisia toiminnassa, joka oli heidän omalle luokalleen tavanomaista maissa.

Abstract: Visiting at sea – captain's wives' social life on whaling ships, 1840–1870

Captain's wives who travelled with their husbands on American whaling ships were the only women on board. Earlier studies have claimed that these women had no part in the whaling ships' society and that they were lonely and separated from the activities on board. However, in their journals, which are the main source for this article, there are many long and specific entries about socialising during their time at sea. Gamming was possible especially on the whaling ships. Whaling was a seasonal activity, and in summertime the ships were hunting whales far north, even at the Arctic. There could be dozens of ships in the same waters waiting for the whales to appear. Visits, that were called "gamming", were a normal routine almost daily.

Social life was important to middle class people in the Victorian Era, and there was a constant stream of visitors in Victorian homes. At the sea people also longed for company, news and comfort that the society could bring. In this article I argue that the captain's wives had a lively social life also at the sea. They were not alone in their cabins all the time. They met other captains and more importantly other captain's wives, other "sister sailors", as they called each other, many times. This shows that these women had an important role, not only on their own ship, but also in the whole whaling society. It is also important to bring forth the social culture where the whole whaling fleet was supporting one another.

The captains made the visits possible, and they often said that a lady on the ship reminded them strongly of home. During the visits captains and their wives discussed about different aspects of whaling. Whaling was a dangerous business, and many accidents happened. There was sad news about men who drowned, or ships that were lost to the ice. News from home was always important, because whaling captains, their wives, and the officers on the whaling ships came often from the same New England societies. This homelike image about visits at sea gives us quite a contrary view when it comes to the captain's wives than the earlier studies. Whaling was always the most important thing, but after that, gamming was the second-best thing to do, when there were "no whales" in sight, or when the weather was not good for hunting.